

DELAKTIGHET – VERKTYG ELLER BROMSKLOSS?

2016-11-29

Av: Ekologigruppen

Tänk dig en stad där all utveckling är baserad på lokalsamhällets ekologiska, sociala och ekonomiska förutsättningar för hållbarhet. En stad där alla förändringar i den fysiska miljön är kunskaps- och evidensbaserade och där inga planer överklagas. I det här inlägget tänkte jag belysa ett glapp i stadsbyggnadsprocessen som bromsar på vägen dit: glappet mellan medborgarna och den lilla andel av dem som har inflytande över stadens utveckling.

Jag är nytexaminerad landskapsarkitekt med en bakgrund ute i naturen och inne i miljödebatten via Fältbiologerna. I och med att jag vuxit upp i centrala Stockholm och studerat i Uppsala har jag tillbringat större delen av mitt liv i två av Europas snabbast växande städer. Städer som sprudlar av forskning, kunskap, engagemang och ambitioner om hållbarhet, men som också kokar av konflikter.

Att engagera sig ideellt för hållbarhet är oerhört givande men omfattar också en rejäl dos av frustration. Frustration över att politiska beslut gällande våra gemensamma landskap ofta saknar lokal förankring. Över en stadsutveckling som ofta går stick i stäv med vad som krävs för att exempelvis nå våra klimatmål och möta forskningen för hur vi formar en mer hållbar värld. Och sist men inte minst frustration över glappet, att så mycket av det engagemang och den kunskap som finns hos allmänheten inte tas tillvara i stadsbyggnadsprocessen. Med bakgrund i detta har jag ägnat kandidat- och examensarbetet i landskapsarkitektur till att utforska potentialen i delaktighet som verktyg för hållbar stadsutveckling.

Glappet mellan medborgare och inflytande

Medborgardialog ses ofta som en bromskloss snarare än ett verktyg. Planprocessens samråd kan exempelvis innebära ett tillfälle för upprörda människor att uttrycka missnöje mot tjänstemän, likaså märker man att medborgardialogens potential underskattas av planerare. Glappet gör sig ofta påmint i upprörda insändare, debattartiklar, överklaganden och via sociala medier. Häromdagen uppmuntrade Stadsutveckling Stockholm via Facebook till input inför en uppdatering av Stockholms stads nya översiktsplan, varpå kommentarer som "Vad kommer ni göra med synpunkterna? Slänga i Värtan som hittills?" dök upp i kommentarsfältet.

Den ömsesidiga bristen på förtroende är ofta en konsekvens av dåliga erfarenheter – konflikter, utdragna processer och bristen på verklig representation. Här läggs grunden för en negativ spiral, en rädsla uppifrån för att initiera dialog och en upplevelse hos allmänheten av att "ingen ändå lyssnar". Det genererar en odemokratisk stadsbyggnadsprocess enligt top-down-modellen, där konflikter finns men inte hanteras.

Målkonflikter kommer alltid att finnas

Så länge olika intressen finns så kommer även konflikter att finnas. Frågan är om och i så fall när och hur vi hanterar dem. Att planera är att göra avvägningar mellan olika intressen, men att planera utan verklig delaktighet och representation är

att blunda för delar av helheten. Alla kan inte få som de vill och dialog inte är lätt, men något som är ännu svårare är att ta fram bra lösningar på problem man inte känner till.

Platskunskap är allas kunskap

Allt mer forskning visar att delaktighet är en förutsättning för hållbarhet – det är ett samband som numera är vedertaget. Att vi behöver stärka allmänhetens inflytande över sin närmiljö för att driva samhällsutvecklingen i en hållbar riktning är formulerat i alltifrån den europeiska landskapskonventionen till kommunala mål och riktlinjer runtom i landet. Nu gäller det att överbygga glappet genom att arbeta in metoder för delaktighet som är roliga, konstruktiva, givande och effektiva.

Det klassiska scenariot är att allmänheten bjuds in att delge sina åsikter angående förslag som redan är väl bearbetade av t ex markägare, kommun, byggherrar och konsulter. Om processen istället initierades med en kreativ workshop tillsammans med allmänhet och civilsamhälle så skulle man sannolikt kunna identifiera de flesta perspektiv, gemensamma intressen och målkonflikter som ryms på en plats. För vem vet mer om en plats än dem som bor och lever där? Lokalsamhället känner till alla förutsättningar, kvalitéer, brister, möjligheter och farhågor som planerare med utbildning men utan lokalkännedom bara kan gissa oss till. En tonårstjej, en småbarnspappa, en synskadad, en pensionär, den lokala Fältbiologföreningen, en förskolepedagog, hembygdsföreningen, och skateboardgänget vet tillsammans allt om en plats.

En två timmar lång workshop med verklig representation skulle kunna generera en heltäckande karta över ett områdes biologiska mångfald, rekreationsmöjligheter, otrygga stråk och trafiksituationer, outnyttjade ytor och så vidare – en analys som kanske skulle ta månader för en grupp planerare utan platskännedom att komma fram till själva. Och då skulle ändå flera perspektiv saknas. I det tidiga skedet finns stora möjligheter att via delaktighet hitta en gemensam vision om en plats och styra processen i en riktning som är väl förankrad och främjar hållbarhet.

Platskunskap är allas kunskap.

Verktyg och bromskloss

Om det inte är möjligt att hitta gemensamma intressen mellan olika aktörer och civilsamhället kan det ibland vara läge att stoppa innan processen gått för långt. Delaktighet kan absolut vara en bromskloss, men bromsklossar kan också ses som något positivt som hjälper oss att stanna upp i tidiga skeden för att bättre förutse vilka idéer som faktiskt inte bör drivas vidare. Redan påbörjade projekt skrotas sällan – av det enkla skälet att processen gått för långt. Sedan försöker planerare ”göra det bästa” av en situation med dåliga förutsättningar eftersom så mycket tid och resurser redan investerats i projektet. Därför behöver vi delaktighet som positiva bromsklossar som kan bli vägvisare i rätt skeden, för att samhället ska kunna kanalisera konstruktiv energi och resurser till projekt som löser problem utan att samtidigt skapa lika många nya.

Med hjälp av verklig delaktighet i rätt skeden kan vi lyfta intressen och målkonflikter och i längden spara tid och resurser genom att förebygga omarbetning och revidering av förslag baserade på dåliga grunder. Men framför allt kan vi med hjälp av delaktighet driva stadsutvecklingen utifrån lokalsamhällets ekologiska, sociala och ekonomiska förutsättningar för hållbarhet.

Att skissa tillsammans ger många perspektiv.